

*А.П. Сапсай, к.політ.н., доцент, О.В. Пиєнична
(Національний авіаційний університет, Україна)*

Чинники стримування військово-технічного співробітництва України і Туреччини у галузі виробництва авіатехніки

Доповідь присвячена проблемі військово-промислової кооперації України та Турецької Республіки, а безпосередньо питанню спільного виробництва безпілотних літальних апаратів. Автор приділяє увагу різного роду чинникам, які потребують свого врахування у короткостроковій перспективі планування та розвитку міждержавного співробітництва.

Від самого початку незалежності України авіабудівна галузь була і залишається стратегічним напрямом у розвитку держави та зміцнення її національної безпеки. В умовах широкомасштабної війни України з Російською Федерацією значимість і потреби військової авіаційної техніки, а також виробництва літальних апаратів різного цільового призначення зросли в рази. У цьому відношенні актуалізується міжнародне співробітництво та військово-промислова кооперація України з різними державами-партнерами, серед яких ключове місце сьогодні посідає Турецька Республіка.

В останні роки можна констатувати активізацію співробітництва України з Туреччиною у галузі виробництва військової авіації. Так, з початку 2019 року Україна підписала з Туреччиною угоду про закупівлю в останньої ударних оперативно-тактичних безпілотників Bayraktar TB-2. Вже навесні 2021 року зазначені БПЛА здійснили свої перші польоти над східними територіями нашої держави. Вперше в бойових діях безпілотник «Bayraktar» використали під час обстрілу окупантами с. Гранітне, що на Донеччині. 10 квітня 2021 року відбулась зустріч В.Зеленського та Р.Ердогана, на яких вдалось підписати декілька значимих міждержавних договорів, зокрема, мова у документах йшла про будівництво заводу з виробництва БПЛА «Bayraktar» [1].

Не зважаючи на взаємовигідність та перспективу подальшого розширення військово-промислової кооперації між Україною та Туреччиною, на що вказують як турецькі посадовці (зокрема, міністр національної оборони Туреччини Хулусі Акар), так і окремі експерти (зокрема, Д. Бадрак) [2], відзначимо, зі свого боку, низку негативних чинників, які потребують врахування у короткостроковій перспективі планування та розвитку такого стосуються як виключно відносин двох держав, так і ті, що відображаються в інтересах та діях третіх сторін.

У першу чергу, відзначимо, що співробітництво між Туреччиною і Україною позначено власною специфічністю. Остання полягає в тому, що Туреччина як до, так і після початку Росією повномасштабної війни зберігала політику нейтралітету, а з березня 2022 року навіть вдалася до дипломатичних послуг посередника між Україною та Росією, за рахунок чого намагається збільшити свій вплив у регіоні [3]. Особливість дипломатії та політики співробітництва Туреччини наразі полягає в її балансуванні одночасно між

втриманням відносин з Росією з одного боку, та поглибленням кооперації з Україною – з іншого. Для української сторони такий підхід ведення зовнішньої політики Анкари не є вигідним, оскільки не дає можливості повною мірою скористатися потенціалом стратегічного партнерства між обома сторонами.

Іншим чинником, що вже позначився певними затримками у розвитку військово-промислової кооперації України з Туреччиною у авіаційній галузі стали організаційно-технічні аспекти. Як зазначають окремі фахівці (зокрема, незалежний турецький експерт із питань оборони та безпеки Арда Мевлютоглу), сам трансфер технологій потребує часу і зусиль з обох сторін. Часу потребуватиме і будівництво самого заводу. Туреччина висловлювала бажання будувати завод «з нуля». Українська сторона була схильна до запуску виробництва БПЛА на базі тих підприємств, які вже є в Україні. З іншого боку, ескалація та розширення масштабу російсько-української війни після 24 лютого 2022 року внесли серйозні корективи у ці плани. Першочергово розраховувалося, що будуть використовуватися потужності заводів Харкова, завод імені Дзержинського, який колись входив до концерну Антонова, а також промислові потужності Запоріжжя, наприклад, «МоторСіч» [4]. Наразі таких можливостей вже немає в силу потрапляння відповідних об'єктів та їх територій у зону бойових дій або наближену до неї.

Останнє вказує на актуалізацію й іншого більш вагомого сьогодні чинника – чинника гарантування безпеки військово-промислових об'єктів з виготовлення БПЛА. Зокрема, за інформацією державного концерну «Укроборонпром», останній укладає контракти з міжнародними партнерами щодо переміщення українських ліній виробництва важкого озброєння, а також займається питаннями розгортання нових виробничих потужностей на безпечній території, у тому числі й за кордоном [5].

У свою чергу до зовнішніх факторів може бути віднесена міжнародна конкуренція держав у галузі військово-технічного співробітництва, а головне експорту озброєнь та забезпечення собі довготривалих гарантій у наданні послуг з обслуговування відповідної військової техніки чи обладнання.

У такому розрізі можна припускати, що потенційну загрозу для українсько-турецької військово-технічної кооперації можуть становити інтереси третіх держав, що виступають прямими конкурентами Туреччини на світових ринках озброєння. Наприклад, однією з комплектуючих турецького БПЛА була канадська сенсорна система спостереження та цілювання – Wescam, яка містить лазерні підсвітлювачі для наведення керованих бомб, що скидаються з безпілотників. У минулому проблема виникла між Канадою і Туреччиною через питання права Туреччини на реекспорт відповідних систем до Азербайджану у комплектації безпілотників Bayraktar TB2.

У жовтні 2019 року Канада оголосила про ембарго на видачу нових дозволів щодо експорту зброї та військових товарів до Туреччини. У квітні 2020 року Федеральний уряд Канади заявив про поновлення розгляду дозволів на експорт технологічної продукції до Туреччини, але «компанії повинні розраховувати на відмову в запитах на експорт товарів Групи 2» [6].

Варто відмітити, що турецькі БПЛА BayraktarTB2, які закуплені для Збройних Сил України, також оснащені оптичними системами з

підсвітлювачами цілей від канадської компанії Wescam. Хоча на тлі військової агресії Росії до України, Канада виділила кошти для закупівель цих сенсорних систем для байрактарів, скасувавши при цьому заборону попереднього уряду щодо експорту Wescam, проте не зрозуміло чи змінить свою думку наступний уряд Оттави, при тому, що в цей час будуть виготовлятися байрактари для військових завдань у різних регіонах світу, з різною метою.

Висновки

Таким чином, підсумовуючи все вище наведене, відзначимо важливість врахування Україною у коротко- та середньостроковій перспективі українсько-турецьких відносин наступних особливостей: 1) двостороннє військово-технічне і промислове співробітництво двох держав не позбавлене перешкод і потребуватиме свого постійного моніторингу та своєчасного корегування; 2) наявні сьогодні перешкоди у співробітництві мають різну природу власного походження, перебуваючи одночасно як виключно у геополітичній, так і суто в технічній площинах свого прояву; 3) важливого і окремого значення у найближчій перспективі набуватиме економічний чинник у вигляді посилення конкурентного середовища для українського ВПК та викликів для експортних можливостей держави у галузі озброєнь.

Список літератури

1. Ворошилов О. Зустріч президентів Р. Ердогана і В. Зеленського: підтримка України й посилення співпраці. Україна: події, факти, коментарі. Інформаційно-аналітичний журнал. № 7, 2021. С. 14–22.

2. Карпов І. Україно-турецьке співробітництво: погляд на динаміку. *Ukrainian Military Pages*, 2020: вебсайт. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2020/11/ukrturk.html> (дата звернення 01.09.2022).

3. Яку роль відіграє Туреччина у російсько-українській війні: відповідь Умерова. «РБК-Україна». 01 вересня 2022: вебсайт. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/kakuyu-rol-igraet-turtsiya-rossiysko-ukrainskoy-1662022684.html> (дата звернення 02.09.2022).

4. “Баграктар: які перспективи української оборонної промисловості та чому панікує Росія”. 7 листопада 2021: вебсайт. URL: <https://www.5.ua/polityka/bairaktary-abo-iaak-ahresor-znovu-zapanikuvav-259820.html> (дата звернення 03.09.2022).

5. Досягнуто домовленості про будівництво оборонного заводу. Інформаційне агентство АрміяInform. 5 липня 2022 року: вебсайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/07/05/dosyagnuto-domovlenosti-pro-budivnyctvo-oboronного-zavodu/> (дата звернення 01.09.2022).

6. У Канаді з'ясовують, чи законно сенсори Wescam воюють на турецьких безпілотниках у Нагірному Карабаху. Defense Express. 03 жовтня 2020: вебсайт. URL: <https://defence-ua.com/army and war/u kanadi zjasovujut chi zakonno produktsija jihnoji kom paniji wescam vojuje na turetskih bezpilotnikah u nagirnomu karabasi-1763.html> (дата звернення 02.09.2022).